

फसले ग बाई!

“तू मला नक्की फसवणार नाहीस ना?”

कॉलेजला जायच्या बहाण्याने घरून निघून सागरबरोबर चोरून सिनेमा बघताना सौम्याने लाडेलाडे विचारलं.

ती स्वतः आईवडलांना फसवूनच तिथे आली होती. त्यातही तिला चोरटा आनंद झाला होता. आणि बघणार होती तो सिनेमा तरी खरा कुठे होता? तीही रुपेरी पडद्यावरच्या खोट्या प्रतिमांनी साकारलेली खोटीच गोष्ट! सागरकडून कसलीही फसवणूक नको असली तरी इतर बाबतीतली फसवाफसवी मात्र सौम्याला मनापासून हवी होती.

सौम्यालाच कशाला, बहुतेक सगळ्यांनाच सिनेमामधली फसवणूक हवीहवीशी वाटते. सुंदर, तरुण, सुस्वभावी नटीने बेमालूम मेक-अप करून नाटकातल्या जखब म्हाताऱ्या चेटकीणीची दुष्ट भूमिका तन्मयतेने साकारली की आपण तिच्या कलागुणांची वाहवा करतो. कथा-कादंबऱ्यांतल्या गोष्टींच्या नायक-नायिकेशी तद्रूप होऊन आपण ती कथानकं जगतो. अनेक अडचणींवर मात करून शेवटी नायक-नायिकेचं मीलन झालं की आपलाही काही काळ स्वर्गसुखात जातो. विज्ञानरंजनातल्या ‘असं झालं तर..’च्या फसव्या धाग्यात खऱ्याखोट्याचं तारतम्य बांधून टाकलं की वाचनाचा आनंद अवकाशात भराऱ्या मारू शकतो.

थोडं खोटं, थोडी अतिशयोक्ती यांच्या मीठमसाल्यानेच विनोदही खमंग होतात! जादूच्या खेळांत तर लबाडीचीच अपेक्षा असते. जादूगाराने हातचलाखी करून आपल्याला हातोहात बनवलं की आपण खुश होतो. तो आपल्याला व्यवस्थित फसवू शकला नाही तरच ‘त्याने आपल्याला फसवलं’ असं वाटतं!

भिकोबाची जमीन सावकाराने बळकावली. ते माहीत असूनही ‘गावाकडं बकळ जिमिन हाय माजी’ असं स्वतःलाही ठासून सांगत भिकोबा जन्मभर सुखाने शहरात राहिला. पहिल्या महायुद्धातलं अमानुष रणकंदन अनुभवून आलेल्या सैनिकांनी ‘ते सारं कधी घडलंच नाही’ असं बुध्दीलाही पटवत त्या आठवणी मनातून पुसून टाकल्या. त्या फसवणुकीने त्यांचं उरलेलं आयुष्य सुसह्य झालं.

अगदी बालपणातल्या भातुकलीला, समरसून घर-घर खेळण्यालाही अशा रीतीने स्वतःला फसवायची गरज असते. प्रौढपणी देखील ‘मी मजेत आहे,’ ‘माझं रोजचं काम मला आवडणारंच आहे,’ असं म्हणत आपल्याच मनाची सकारात्मक फसवणूक करत राहिलं की आपोआप रोजचं काम चांगलं होतही जातं; परिस्थिती सुधारायला त्या मनोवृत्तीचा हातभार लागतो.

नीतिशास्त्र, न्यायदेवता यांच्या मते थोडीशी फसवणूक सुध्दा पाप असतं. पण 'ही गंगाच आहे' अशा ठाम श्रध्दने गंगेपासून शेकडो योजनं दूर असलेल्या एखाद्या ओढ्यात जरी स्नान केलं तरी विष्णुलोक लाभतो, असं स्वतःला पटवायची मुभाही शास्त्रानेच दिलेली आहे.

दुसऱ्याला फसवायचं काम भोवतालच्या निसर्गात बेमालूम मिसळून जाणाऱ्या कीडमुंगीलाही जमतं. पण खरं काय ते पक्कं ठाऊक असतानाही आपखुशीने स्वतःची फसगत करून घ्यायला अमूर्त विचार करायची फार प्रगत अशी क्षमता लागते. तशी विचारशक्ती फक्त उत्क्रांतीची अत्युच्च पायरी गाठलेल्या मानवजातीकडेच असते.

असं हे मानवतेचं आनंददायी, सकारात्मक लक्षण! त्याला पाप काय म्हणून मानावं?

डॉ. उज्वला दळवी

-ujjwalahd9@gmail.com

('esakal.com' च्या सौजन्याने)